

УДК 657
ББК 65.052

Галушчак І.Є.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра обліку і аудиту,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 54,
тел.: 0342596003,
e-mail: just_irchik@mail.ru

Анотація. У статті розглянуто економічний зміст та нормативне регулювання обліку результатів діяльності підприємства, а також теоретичні та методологічні засади формування, оцінювання і визнання у бухгалтерському обліку інформації про доходи та фінансові результати діяльності. Зазначено проблеми теорії та практики обліку фінансових результатів підприємства. Окреслено основні напрямки вдосконалення обліку фінансових результатів підприємства. Фінансовими результатами діяльності суб'єктів підприємництва є прибуток або збиток. Діяльність підприємств у сфері фінансових результатів спрямована на забезпечення отримання прибутку та його оптимальний розподіл і використання, а за наявності збитків – на встановлення їх причин та джерел покриття. Досягнення позитивного, збалансованого з потребами фінансового результату забезпечується цілеспрямованим управлінням процесом формування прибутку на основі комплексного урахування всіх зовнішніх та внутрішніх чинників, що впливають на виробництво та реалізацію товарів, робіт, послуг.

Ключові слова: діяльність підприємства, фінансовий результат, нормативно-правові засади обліку.

Galushchak I.Ye.

LEGISLATIVE FOUNDATIONS OF ACCOUNTING THE RESULTS IN ENTERPRISE

Vasyl Stepanyuk Precarpathian national university,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Accounting and Audit,
Shevchenko str., 54, Ivano-Frankivsk,
76000, Ukraine,
tel.: 0342596003,
e-mail: just_irchik@mail.ru

Abstract. In the article the economic content regulation and accounting results of the company, as well as theoretical and methodological bases of formation, assessment and recognition of accounting information on revenues and financial performance. These problems of accounting theory and practice of financial results are mentioned. The basic directions of improvement of accounting of financial results are outlined. Financial results of entities are profit or loss. Business activities in the field of financial results is aimed at ensuring a profit and its optimal allocation and use, and if the losses - to establish the causes and sources of coverage. Achieving a positive, balanced with the needs of financial results provided by focused management process of formation of profit based on comprehensive consideration of all external and internal factors affecting the production and sale of goods and services.

Keywords: activity of the enterprise, financial performance, legal accounting foundations.

Вступ. Функціонування підприємства супроводжується безперервним кругообігом коштів, який здійснюється у формах витрат ресурсів і одержання доходів, їх розподілу і використання. При цьому визначаються джерела коштів, напрями та форми фінансування, оптимізується структура капіталу, проводяться розрахунки з постачальниками матеріально-технічних ресурсів, покупцями продукції, державними органами, персоналом підприємства. Усі ці грошові відносини становлять зміст фінансової діяльності підприємства. В основі фінансової діяльності підприємств лежить здійснення витрат і формування доходів. Витрати забезпечуються за рахунок фінансових ресурсів, які перебувають у розпорядженні підприємств. Підсумки фінансової діяльності відображаються у фінансових результатах – прибутках чи збитках.

Економісти розглядають дохід (з точки зору економічної теорії) як віддачу від особливого виду людського ресурсу – підприємницьких здібностей. Дохід виступає визначальним критерієм ефективного розміщення ресурсів, ключовим показником діяльності підприємств, адже на практиці не кожне із них має за безумовну мету своєї діяльності отримання прибутку. Цілі підприємств різноманітні: розширення обсягу продажу для забезпечення надійного становища на ринку, завоювання нових ринків. Але, які б цілі не визначало підприємство, тільки дохід є засобом для успішного їх досягнення. Тому, всі економічні науки розглядають дохід як загальний, універсальний показник ефективності діяльності підприємства.

Постановка завдання. Метою даної статті є розглянути економічний зміст та нормативне регулювання обліку результатів діяльності підприємства, а також теоретичні та методологічні основи обліку фінансових результатів. Окреслити проблеми теорії та практики обліку результатів діяльності підприємства.

Результати. Правові засади регулювання, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні визначені Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [4], національними Положеннями (стандартами) з бухгалтерського обліку, Планом рахунків бухгалтерського обліку.

Облік доходів здійснюється відповідно до П(С)БО 15 “Дохід”, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290. У свою чергу, розкриття інформації в обліку про витрати здійснюється згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318. Основними завданнями організації обліку і контролю доходів діяльності підприємства є забезпечення:

- правильного визначення та достовірної оцінки доходів підприємства;
- правильного і повного документального оформлення і своєчасного відображення в регістрах обліку доходів та результатів діяльності;
- контролю за правильним визначенням фінансового результату від звичайної діяльності з метою оподаткування;
- своєчасного одержання достовірної інформації про фінансові результати підприємства;
- узагальнення інформації про наявність та рух нерозподіленого прибутку (непокритих збитків) підприємства, тощо.

Принцип відповідності передбачає визначення фінансового результату шляхом зіставлення доходів звітного періоду з витратами цього ж періоду, понесеними для отримання цих доходів. Наприклад, при відображенні в обліку визнаного доходу від реалізації продукції одночасно визначаються і відображаються в обліку її собівартість і всі витрати, пов’язані з такою реалізацією.

Для визначення моменту визнання доходу потрібно знати економічний зміст господарської операції, внаслідок якої отримується дохід. За принципом превалювання

змісту над формою дохід від продажу (реалізації) може бути визнаний як на дату відвантаження, так і до чи після неї.

Окремі види доходу мають певні особливості визнання. Не визнаються доходами такі надходження:

- суми податку на додану вартість, акцизів, інших податків і обов'язкових платежів, що підлягають перерахуванню до бюджету та позабюджетних фондів;
- суми надходжень за договором комісії, агентським та іншим аналогічним договором на користь комітента, принципала тощо;
- суми попередньої оплати продукції (товарів, робіт, послуг);
- суми авансу в рахунок оплати продукції (товарів, робіт, послуг);
- суми завдатку під заставу або в погашення позики, якщо це передбачено відповідним договором;
- надходження, що належать іншим особам;
- надходження від первинного розміщення цінних паперів.

Отже, такі суми виключаються з доходу. Наприклад, суми, отримані комісіонерами у результаті реалізації товару комітента, не спричиняють збільшення його власного капіталу, а отже не є доходом. Замість цього доходом є сума комісійної винагороди.

Разом з тим, вище наведені суми не включаються тільки до суми чистого доходу підприємства. До загальної суми валового доходу такі суми потрапляють і відображаються в бухгалтерському обліку по кредиту рахунків класу 7 “Доходи і результати діяльності”, а потім виключаються з неї записом по дебету рахунків цього класу. Отже, на фінансові результати списуються тільки суми чистого доходу від здійснення відповідних операцій і подій.

В бухгалтерському обліку дохід відображається в сумі справедливої вартості отриманих активів або тих, що підлягають одержанню (рис. 1).

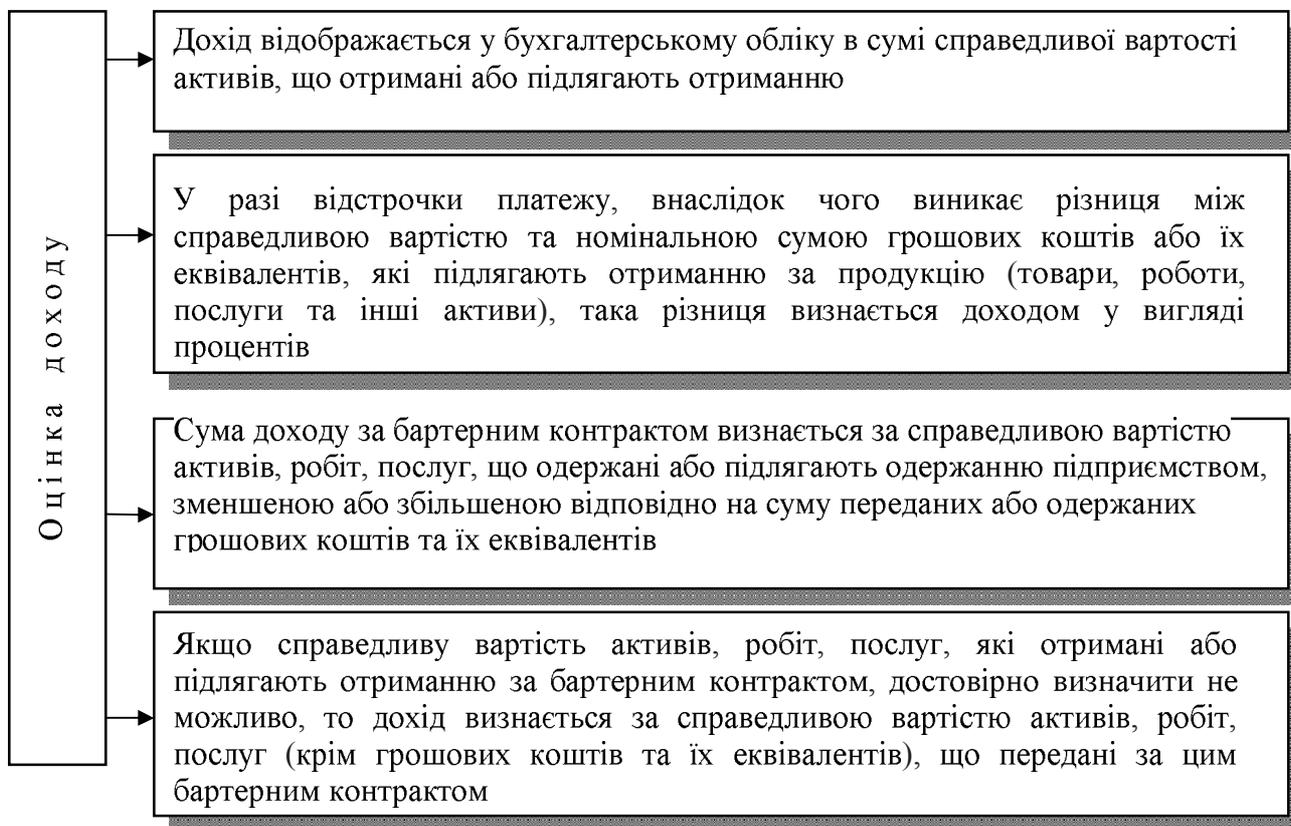

Рис. 1. Критерії оцінки доходу

Сума доходу, яка виникає в результаті господарської операції, як правило, визначається шляхом домовленості між підприємством і покупцем або користувачем активу. Вона оцінюється за справедливою вартістю отриманої компенсації або тієї компенсації, яку може бути отримано, з урахуванням суми будь-якої торговельної знижки, цю нарається підприємством.

Для чіткої організації обліку доходів і результатів діяльності необхідно здійснити їх класифікацію.

Відповідно до вимог П(С)БО 15 доходи підприємства класифікуються за різними ознаками [6].

З метою визнання доходу та визначення його суми розрізняють дохід від:

– реалізації продукції, товарів, інших активів, придбаних з метою продажу (крім інвестицій у цінні папери);

– надання послуг;

– використання активів підприємства іншими фізичними та юридичними особами, результатом якого є отримання процентів, дивідендів, роялті.

В залежності від виду діяльності розрізняють доходи від:

– звичайної діяльності;

– надзвичайної діяльності.

Доходи можуть виникати в результаті операційної, фінансової та інвестиційної діяльності (рис. 2).

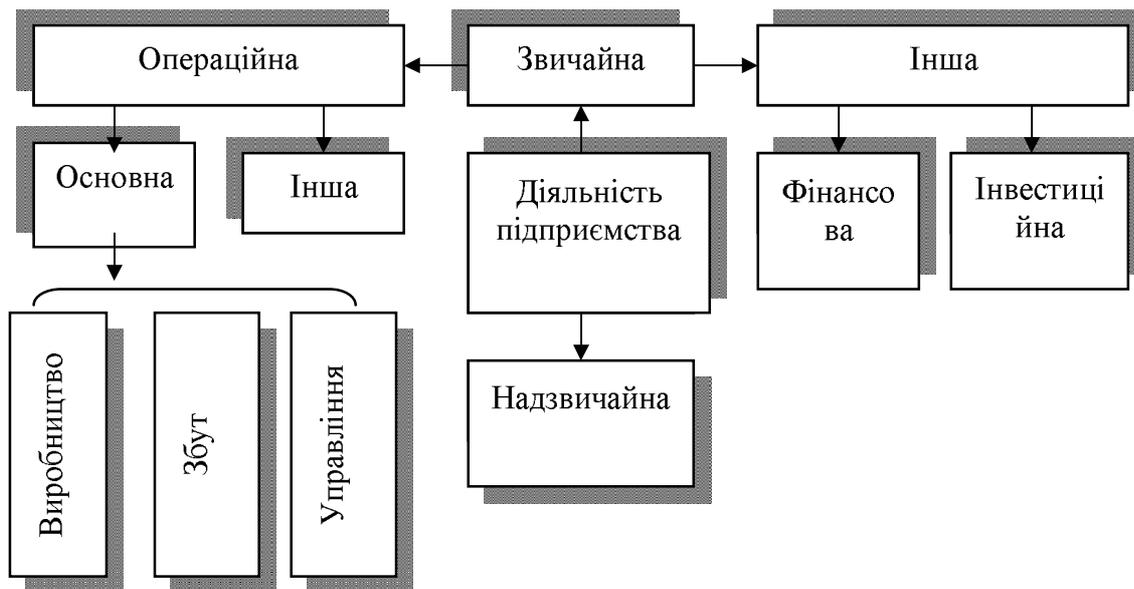

Рис. 2. Класифікація видів діяльності

Під звичайною діяльністю розуміють будь-яку діяльність підприємства (або операції, які її забезпечують чи виникають внаслідок здійснення такої діяльності).

Доходи, пов'язані з основною діяльністю, розрізняють за функціями – виробництво, управління, збут та інші (аналогічно витрати).

Фінансову діяльність визначає діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства.

До надзвичайних подій відносяться такі операції: стихійне лихо, пожежа, техногенні аварії тощо. Разом з тим одні й ті ж події можуть бути надзвичайними для одного підприємства і звичайними для іншого. Наприклад, дохід від покриття втрат від стихійного лиха буде розглядатись як надзвичайний для підприємства, яке їх одержало,

та звичайними витратами для страхової компанії, що здійснює страхування від таких випадків [3, с. 3]. Планом рахунків передбачені окремі рахунки для обліку доходів у розрізі видів діяльності. Найменування рахунків і субрахунків до них представляють собою докладний опис складу доходів з класифікацією за видами діяльності.

В залежності від місця виникнення доходу розрізняють доходи центрів інвестицій, центрів доходів, центрів прибутку та загальний дохід підприємства.

Різні види доходу від звичайної діяльності мають різні критерії визнання.

Особливості визнання різних видів доходу від реалізації продукції (товарів/робіт та послуг) незалежно від форм власності (крім бюджетних та банківських установ) визначаються в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності на підставі П(С)БО 15 “Дохід”.

Висновки. Отже, методологічні засади формування, оцінювання і визнання у бухгалтерському обліку інформації про доходи та фінансові результати діяльності, а також порядок їх розкриття у фінансовій звітності визначають П(С)БО 15 “Дохід”, норми яких поширюються на підприємства (організації) та інших юридичних осіб незалежно від форм власності (крім бюджетних та банківських установ) [5].

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / Ф.Ф. Бутинець та ін. – [8-е вид., доп. і перероб]. – Житомир ПП “Рута”, 2009. – 912 с.
2. Кобилянська О.І. Фінансовий облік : підручник / О.І. Кобилянська – К. : Знання, 2007. – 471 с.
3. Огійчук М. Єдині методологічні засади бухгалтерського обліку і звітності в Україні та їх відповідність методології країн з розвинутою економікою / М.Огійчук // Світ бухгалтерського обліку. – 2008. № 5. – С.3–9.
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України. Прийнятий 16.07.99 р. зі змінами і доповненнями – Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 40.
5. Проданчук М. Податкові розрахунки та звітність у системі фінансово-го обліку / М.Проданчук – Бухгалтерський облік і аудит. 2007. – № 9. – С. 26–32.
6. Радуцкий А. Концепция финансовой отчетности в США / А. Радуцкий // Бухгалтерский учет. – 2009. – №11. – С.34–37.

References

1. Butynets, F. *Accounting Accounting: Handbook*. Gytomyr: Ruta, 2009. Print.
2. Kobylianska, O. *Financial Accounting. Textbook*. Kyiv: Knowledge, 2007. Print.
3. Ohychuk, M. “Uniform methodological principles of accounting and reporting in Ukraine and their compliance with the methodology developed markets.” *The world of accounting* 5(2008): n.d. Print.
4. Supreme Council of Ukraine. On Accounting and Financial Reporting in Ukraine. Law of Ukraine adopted 16.07.99 with amendments. Print.
5. Prodanchuk, M. “Tax calculations and reporting system accounting.” *Accounting and audit* 9 (2007): n.d. Print.
6. Radutsky, A. “The concept of financial statements in US.” *Accounting* 11 (2009): n.d. Print.

Рецензенти:

Якубів В.М. – доктор економічних наук, професор кафедри обліку і аудиту Івано-Франківського Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Гнатюк Т.М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту Івано-Франківського Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.